

EVOLUȚIA CĂSĂTORIILOR MIXTE ÎN CADRUL COMUNITĂȚII DE RUTENI DE PE VALEA RUSCOVEI, ÎN SECOLUL XX. STUDIU DE CAZ: COMUNA RUSCOVA, 1930-2010*

Gheorghe Benzar**

Abstract: *This study aims to present how mixed marriages have evolved among Ruthenian population in Northern-Maramures, namely in the Ruscova Valley in the 20th century. We also wanted to display certain matrimonial habits, for example if there was a preference in choosing a partner from a particular locality, or ethnic background, and also how these customs have changed over time, especially after the expansion of the matrimonial market due to industrialization, dislocations of people during the communist period or later due to the opening of borders. It was our interest to see the development of this phenomenon and whether there is a link between mixed marriages and the loss of identity in this community.*

Keywords: Identity, Otherness, Ruthenian, Ukrainian, Cultural similarities

Studiul de față prezintă evoluția căsătoriile mixte în cadrul populația rutene din nordul Maramureșului (este vorba de actualul județ Maramureș). Limita temporală pe care se axează cercetarea este reprezentată de secolul al XX-lea. Articolul se adresează tuturor celor interesați de domeniul demografiei, dar și celor preocupați să afle cum au evoluat preferințele maritale ale etnicilor ruteni de-a lungul secolului al XX-lea. Acest studiu face parte dintr-o cercetare mai amplă care analizează modul în care comunitatea de ruteni, fie și-a pierdut, fie a renunțat la identitatea ruteană și s-a declarat în ultimele recensăminte parte a comunității ucrainene. Scopul cercetării este de a surprinde anumite obiceiuri matrimoniale, de exemplu, existența vreunei preferințe, în ceea ce privește, alegerea partenerului dintr-o anumită localitate, respectiv dintr-o anumită etnie. În plus, se urmărește și felul în care s-au schimbat aceste obiceiuri, de-a lungul timpului, mai ales, după extinderea pieței matrimoniale datorată industrializării, dislocărilor de persoane din timpul perioadei comuniste sau mai târziu datorită deschiderii granițelor. Astfel, pe parcursul analizei se poate observa care este evoluția acestui fenomen și dacă există vreo legătură între căsătoriile mixte și pierderea identității în această comunitate.

---

* Articolul de față este realizat cu ajutorul proiectului POCU/380/6/13/123343: *Educație antreprenorială și consiliere profesională pentru doctoranzi și cercetători postdoctorali în vederea organizării transferului de cunoaștere din domeniul științelor socio-umaniste către piața muncii (ATRiUM).*

** Doctorand, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca; e-mail: gheorghebenzar@gmail.com.

„Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca. Series Historica”, LIX, 2020, Supliment, 2, *Lucrările conferinței internaționale online „ROMANIA-ITALIA-EUROPA. Evoluții istorice - Dinamici culturale - Relații internaționale”, 16-18 septembrie 2020*, p. 259-267.

În primul rând, este absolut necesar să oferim câteva informații despre această comunitate. Rutenii sau rusinii, numiți și huțuli, sunt o populație de origine slavă venită pe teritoriul actual al Maramureșului undeva la sfârșitul secolului al XIV-lea.¹ Comunitatea de ruteni din Maramureș în momentul de față a scăzut de la o populație de 30000 de persoane în perioada interbelică, la aproximativ 250 de indivizi conform datelor ultimului recensământ. Totuși, localitățile locuite de ruteni în prima jumătate a secolului al XX-lea sunt, în continuare, locuite de o populație slavonă, care însă nu se mai asociază etniei rutene, ci celei ucrainene. Comunitățile nu au dispărut, dar din cauza unor factori de ordin politic au fost nevoite să se asocieze identitar cu comunitatea ucraineană. În prima fază este necesară sublinierea existenței unor similitudini între ruteni și ucraineni, acestea sunt populații slave și provin din aproximativ același areal geografic.

Există numeroase teorii referitoare la identitatea acestei comunități apărute pe fondul diferitelor abordări asupra acestei populații. Parte dintre istoricii specializați pe această tematică consideră că rutenii sunt o populație similară cu ucrainenii, singurul aspect diferit este religia, iar ceilalți consideră rutenii o populație de sine stătătoare în raport cu ucrainenii, chiar dacă există similitudini între aceștia. Discuțiile despre asemănările și deosebiriile dintre ruteni și ucraineni sunt numeroase și până acum nu s-a ajuns la un consens, în ceea ce privește, identitatea acestora. Se afirmă că ucrainenii sunt un popor ce nu are legătură cu aceștia. Din punctul meu de vedere pot afirma că adevărul este undeva la mijloc, deoarece cele două popoare au o origine comună, dar evoluează diferit datorită situațiilor politice și geografice.

În ceea ce privește asocierea termenilor de *rutean* și *ucrainean* în zilele noastre, trebuie spus că aceasta este destul de frecventă, dar nu pot fi sigur dacă aceste două etnii reprezintă unul și același lucru. Totuși, găsim foarte multe asemănări între aceste populații, atât din punct de vedere lingvistic, cât și din punct de vedere folcloric prin tradițiile comune regăsite. Aceste caracteristici dând naștere la două ipoteze: prima dintre ele indică o ucrainizare a unor populații slave venite din zona Galiției², de-a lungul vremii, prin conviețuirea cu populațiile care vor forma mai târziu poporul ucrainean, iar cea de-a doua ipoteză indică posibilitatea ca populația ruteană și ucraineană să fie unul și același lucru, terminologia fiind cea care a făcut posibilă apariția acestei neînțelegeri.

Alexandru Filipașcu leagă întemeierea comunelor de ucraineni, de numele familiei Koriatovici, relatând următoarele: „După plecarea lui Bogdan în Moldova, adică în 1359, locurile rămase depopulate din Bereg și Ung, au fost colonizate de Teodor Koriatovici cu 40.000 de ruteni, veniți din părțile galițiene, fiind alungați de către litvani”.³ Totuși, filologul Nicolae Pavliuc, într-un studiu referitor la satele ucrainene din Maramureș emite părerea că primii locuitori ai localităților Poienile de sub Munte, Repedea și Ruscova, nu au apărut din popoarele migratoare din Rusia Zăcarpatică, așa cum susține *Istoria Maramureșului* și Alexandru Filipașcu,

¹ Paul Robert Magocsi, *With Their Backs to the Mountains: A History of Carpathian Rus' and Carpatho-Rusyns*, CEU Press, Budapest, 2015, p. 33-107.

² *Ibidem*, p. 33-107.

³ Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, București, Universul, 1940, p. 61-62.

ci din Galiția. Astfel că populația migratoare din timpul lui Teodor Koriatovici a găsit parțial ocupate anumite teritorii, mai ales din zona Văii Ruscovei⁴.

Pe teritoriul României, comunitățile de ruteni trăiesc, mai ales în zona Maramureșului și a Bucovinei, dar găsim ruteni și în județul Timiș și Caraș-Severin, comunități care au migrat din zona muntoasă a Maramureșului și a Bucovinei după al Doilea Război Mondial. Momentul de vârf al migrației se înregistrează între anii '70-80 ai secolului trecut. Principalele comunități de ruteni din Maramureș sunt cele din Poienile de sub Munte, Repedea, Ruscova, Lunca la Tisa, Remeți, Rona de Sus, Crăciunești, Bocicioiu Mare, Crasna, Bistra și Valea Vișeuului, precum și în Sighetul Marmăției.

Pe parcursul secolului al XX-lea are loc cea mai importantă pierdere a identității în cadrul comunităților de ruteni. Primul factor care a dus la acest fapt este de natură politică. Aici amintim regimul comunist din România, în timpul căruia s-a interzis practicarea cultului greco-catolic, cult dominant în comunitatea de ruteni. Al doilea factor este de natură lingvistică și a constat în impunerea limbii ucrainene, ca limba maternă de predare în școlile din zonele locuite de ruteni, ceea ce a determinat acceptarea noii identități.

În continuare sunt analizate comunitățile rutene Poienile de sub Munte și Ruscova, comunități de ruteni/ucraineni în proporție de 95%, având o populație de aproximativ 20.000 de locuitori. Aceste sunt situate de-a lungul Văii Ruscovei, pe cursul râului cu același nume, afluent al râului Vișeu.

Din punct de vedere metodologic este necesar să amintim faptul că lipsa datelor referitoare la cununiile civile între anii 1922 și 1929 este cauzată de starea de deteriorare a registrului de stare civilă, care a fost păstrat în condiții improprii anterior predării acestuia la Direcția de Evidență a Persoanelor din cadrul Prefecturii Baia Mare. Pentru a observa evoluția căsătoriilor mixte este necesar, în primul rând, analizarea evoluției generale a nupțialității în această comunitate pentru a avea o imagine de ansamblu asupra acestui fenomen.

Fig. 1 Evoluția nupțialității în comuna Ruscova între 1920-2008⁵

Anii	Număr Căsătorii	Anii	Număr Căsătorii
1920-1929	N/A	1970-1979	382
1930-1939	297	1880-1989	364

⁴ Bella Songott, *Comuna Poienile de sub Munte. Monografie*, Petrova, Țara Maramureșului, 2013, *apud* Nicolae Pavliuc, *Completări la istoria satelor ucrainene din Maramureș*, „Vovi Vik”, nr. 134, 135 și 136 din septembrie-octombrie, 1957.

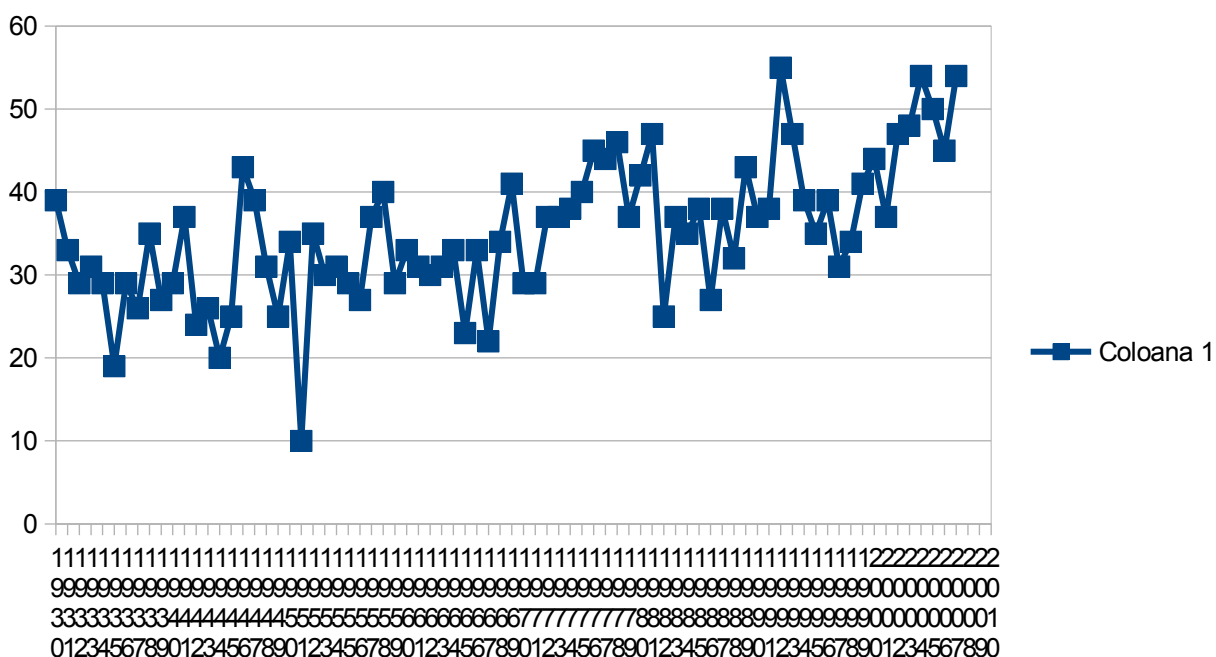
⁵ Arhivele Direcției de Evidență a Persoanelor Maramureș, *Fondul Registrului de Acte Civile*, localitatea Ruscova, registru nr. 178-211.

1940-1949	279	1990-1999	396
1950-1959	302	2000-2009	429
1960-1969	330	2010-2019	N/A

* Lipsesc date pentru anii 1920-1929, din cauza stării degradante ale registrelor și pentru 2010-2019, din cauza aflării încă în uz a registrelor la ofițerii stării civile.

Din datele tabelului, se poate observa o creștere generală a numărului de căsătorii, cu excepția deceniului cinci, care este afectat de cel de-al Doilea Război Mondial și deceniul nouă, datorită situației economice precare în care se afla România acestor ani.

Fig. 2 Evoluția grafică a nupțialității în Ruscova între 1930-2010⁶

Din datele de mai sus rezultă o creștere generală a numărului de căsătorii, în particular se pot observa și anumite perioade pe parcursul cărora acest fenomen urmează o traiectorie diferită. Perioada anilor 1939-1946 este caracterizată de o scădere a nupțialității, fapt cauzat de cel de-al Doilea Război Mondial. În această

⁶ Arhivele Direcției de Evidență a Persoanelor Maramureș, *Fondul Registrelor de Acte Civile*, localitatea Ruscova, registru nr. 178-211.

perioadă tulbure foarte puține cupluri aleg să își unească destinele, pe fondul insecurității generale, dar și din cauza lipsei populației maritale masculine implicate în luptă. În această perioadă se observă cu precădere căsătorii la persoanele care au depășit vârsta necesară încadrării militare, dar și căsătorii între persoanele văduve.

Perioada imediat următoare războiului este caracterizată printr-o creștere a numărului de căsătorii. Excepție, face anul 1951, când e prezent fenomenul caracteristic perioadelor post război, în care tinerii încearcă să uite de ororile războiului și să își întemeieze o familie continuându-și cursul vieții. O ușoară creștere a numărului căsătoriilor se înregistrează la sfârșitul deceniului șase, apoi urmează o linie constantă până la începutul deceniului opt.

Deceniul opt este caracterizat printr-o creștere a numărului de căsătorii, fenomen apărut în urma măsurilor luate de regimul comunist pentru a crește natalitatea, prin anumite practici coercitive împotriva celibatarilor, dar această creștere poate fi pusă și pe seama creșterii nivelului de viață și a unei siguranțe economice. Fenomenul de creștere a nupțialității ia sfârșit în anii 1980, când are loc o scădere vizibilă a numărului căsătoriilor, fapt datorat perioadei de recesiune în care intră România în acești ani. O nouă perioadă de creștere a nupțialității se observă la începutul anilor '90 ai secolului trecut o dată cu schimbarea regimului. Acest trend se încheie după câțiva ani, când are loc o scădere bruscă a numărului căsătoriilor până în anul 2000, când începe să crească din nou numărul celor căsătoriți. Acest fapt se datorează, în primul rând, maturității maritale a persoanelor născute în anii '80, dar și creșterii economice și a îmbunătățirii condițiilor de trai.

Clasificarea căsătoriilor mixte în funcție de etnia mirilor

Fig. 3 Clasificarea pe etnii a căsătoriilor mixte în Ruscova între 1930-2010⁷

Anii	Romani-Ucraineni/Ruteni	Ruteni-Maghiari	Ruteni-Francezi	Ruteni-Italiani	Ruteni-Germani/Austrieci	Altele	TOTAL
1930-1939	9	0	0	0	0	2	11
1940-1949	6	1	0	0	0	0	7
1950-1959	21	2	0	0	0	2	25
1960-1969	39	2	0	0	1	1	43
1970-1979	70	2	0	0	0	1	73
1980-1989	50	5	0	0	0	0	55
1990-1999	65	4	0	3	1	0	73
2000-2009	71	2	2	3	11	2	91

⁷ Arhivele Direcției de Evidență a Persoanelor Maramureș, *Fondul Registrelor de Acte Civile*, localitatea *Ruscova*, registru nr. 178-211.

Din tabelul de mai sus se poate observa reticența comunității de ruteni față de căsătoriile mixte până la jumătatea deceniului șase, când are loc o schimbare de conduită, în ceea ce privește, interesul față de întemeierea unei familii cu o persoană care nu face parte din comunitate. Începând cu deceniul șase, are loc o creștere a numărului de căsătorii mixte datorate deschiderii forței de muncă și a schimbării mentalității în privința căsătoriei cu o persoană care nu face din propria comunitate.

În deceniul patru sunt consemnate 11 căsătorii mixte, nouă dintre acestea fiind între ruteni și români, iar două între maghiari și români. Deceniul următor aduce o scădere a numărului căsătoriilor mixte, fapt cauzat de război, care generează un număr mic de căsătorii în general, dar și a eventualelor repercusiuni. Dintre cele șapte căsătorii mixte consemnate, șase sunt între români și ruteni, una este între un etnic maghiar și o ruteană. Anii '50 ai secolului trecut prezintă o schimbare a mentalității, în ceea ce privește, căsătoriile mixte, deoarece numărul acestora se triplează față de deceniul trecut, când se înregistrează 25 de căsătorii mixte, 21 dintre acestea fiind între români și ruteni, două între ruteni și maghiari și două cu alte etnii: rromi și evrei. Se menționează faptul că după anul 1953, în registrele de stare civilă nu mai apare înscrisă etnia ruteană, din acest moment, locuitorii din Ruscova sunt trecuți ca etnici ucraineni.

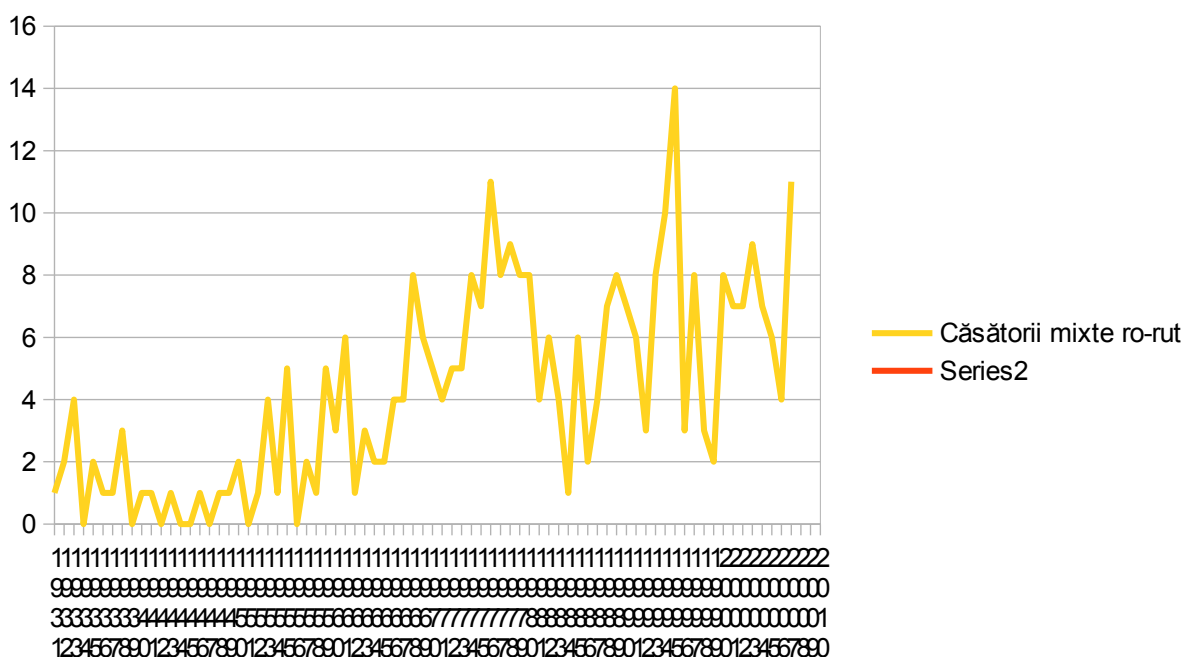
Acest episod confirmă faptul că autoritățile centrale comuniste dispun eliminarea termenului de *rutean* din înscrierile actelor oficiale ale statului, dar interesant este faptul că nu apare în Monitorul Oficial, niciun temei juridic pe baza căruia se realizează acest fapt.

În deceniul șapte numărul căsătoriilor mixte crește la 43, dintre care 39 sunt căsătorii între români și ucraineni/ruteni, două între maghiari și ruteni, una între germani și ruteni și o căsătorie mixtă româno-maghiară. Următorul deceniu cunoaște și el o creștere a numărului căsătoriilor mixte, 73 de căsătorii mixte, marea lor majoritate, mai exact 70 au fost între etnici ucraineni și români. Localitățile de proveniență ale mirilor care intră în aceste mariaje mixte se împart în trei mari categorii. Prima categorie include localități preponderent agricole din zona Banatului și a Crișanei, localități care reprezenta o destinație pentru muncitorii angrenați în muncile agricole, de obicei femei. A doua categorie prezintă localitățile montane din județele Caraș Severin, Suceava, Hunedoara sau Alba, localități în care activau țapinari și diferiți muncitori forestieri. A treia categorie constă în localitățile apropiate de Valea Ruscovei, în care persoanele făceau naveta pentru diferite activități economice și care deveneau piețe maritale pentru persoanele în cauză.

Deceniul nouă este caracterizat de o scădere a numărului de căsătorii mixte, pe fondul scăderii în general a nupțialității din cauze socio-economice. Astfel, se înregistrează 55 de căsătorii mixte, 50 dintre acestea între români și ucraineni și 5 între maghiari și români. Ultimul deceniu al secolului trecut, cunoaște o creștere a numărului de căsătorii mixte în primii ani după Revoluție, a

urmat o scădere a acestora până prin anul 1996, urmând apoi o creștere accelerată spre sfârșitul secolului. În perioadă discutată sunt 73 de căsătorii mixte, 65 dintre acestea fiind între români și ucraineni, 4 între maghiari și ucraineni, iar surpriza o reprezintă căsătoriile mixte între emigranți ucraineni și persoane din Occident. Așadar, avem 3 căsătorii mixte ucrainiano-italiene și o căsătorie ucrainiano-austriacă. Primul deceniu al secolului XXI, păstrează trendul crescut al căsătoriilor mixte atât între români și ucraineni, nu mai puțin de 71 de căsătorii mixte între ucraineni și francezi, italieni, dar cu precădere germani din Germania și Austria, cu un total de 91 de căsătorii mixte.

Fig. 4 Evoluția căsătoriilor mixte româno-ucrainene/rutene în comuna Ruscova între 1930-2010⁸

Cum era de așteptat majoritatea căsătoriilor mixte includ etnici ruteni/ucraineni și români. În evoluția căsătoriilor dintre aceste naționalități putem distinge patru perioade. Prima perioadă este caracterizată de o închidere, în ceea ce privește, nupțialitatea din partea comunității de ruteni, aspect caracteristic aproape tuturor etniilor conlocuitoare. Această perioadă durează până la mijlocul deceniului șase. Din acest punct, se observă o schimbare a mentalității în privința căsătoriilor cu alte minorități, așadar avem o creștere progresivă a numărului de căsătorii mixte, care durează până prin anii 1980-1981, urmând trend descendent, datorat

⁸ Arhivele Direcției de Evidență a Persoanelor Maramureș, Fondul *Registrelor de Acte Civile*, localitatea *Ruscova*, registru nr. 178-211.

mai mult factorilor socio-economici. După anii '90, rata căsătoriilor mixte prezintă un trend ascendent.

Fig. 5 Preferințe pe sexe ale mirilor de etnie ruteana/ucraineană în ceea ce privește căsătoriile mixte ⁹

Anii	Bărbați ruteni în cadrul căsătoriilor mixte	Femei rutene în cadrul căsătoriilor mixte
1930-1939	2	9
1940-1949	1	6
1950-1959	4	21
1960-1969	8	35
1970-1979	12	61
1980-1989	16	39
1990-1999	22	51
2000-2009	28	63

Informația care se deduce din tabelul de mai sus, se referă la faptul că în cadrul comunităților de ruteni/ucraineni, bărbații sunt foarte conservatori în alegerea unei parteneri de etnie diferită de cea a lor, dar spre finele secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea, aceștia își schimbă mentalitatea, fiind mai deschiși. Femeile, în schimb, nefiind presate de factorul social au o atitudine mult mai deschisă față de întemeierea unei familii cu cineva care nu face parte din comunitatea lor de baștină. Același lucru poate fi observat și în cadrul căsătoriilor din comunități rutene vecine, unde femeile din Ruscova sunt mult mai deschise în alegerea partenerului dintr-o localitate vecină. Un aspect foarte interesant este închiderea comunității de ruteni din Ruscova, în comparație cu cele din Repedea și Poienile de sub Munte, care au avut o rată mult mai ridicată de căsătorii inter-localități cu cel puțin 30%. În schimb, comunitatea din Ruscova a fost mult mai deschisă căsătoriilor mixte cu indivizi din comunitățile românești.

Conchidem prin a prezenta evoluția căsătoriilor mixte din comunitatea din Ruscova ca având trei etape: prima etapă este cea de izolare față de celelalte comunități și cea a căsătoriilor în interiorul etniei rutene. A doua etapă constă în deschiderea acesteia față de comunitățile române în general, fiind urmată de o mică scădere datorată condițiilor economice. Ultima etapă reprezintă o reală deschidere,

⁹ Arhivele Direcției de Evidență a Persoanelor Maramureș, *Fondul Registrelor de Acte Civile*, localitatea *Ruscova*, registru nr. 178-211.

nu numai față de comunitățile românești în privința întemeierii unei familii, ci și în fața populațiilor occidentale ca urmare a marelui val de emigrație. De asemenea, în urma analizei realizate se poate observa, faptul că, de obicei, femeile au fost și sunt mai liberale în ceea ce privește, alegerea partenerului din afara comunității, în timp ce bărbații sunt puțin mai conservatori. Referitor la căsătoriile mixte și la aportul acestora în pierderea identității, lucrurile sunt mai complicate decât par, deoarece căsătoriile mixte afectează identitatea rutenilor, dar numai ca o a treia etapă în evoluția acestora. Observăm că prima etapă s-a datorat maghiarizării elitelor, a doua etapă este cea care a dus la dispariția identitară din alte cauze, de ordin politic, din cauza anumitor schimbări în mentalul colectiv. Iar în această a treia etapă în care ne aflăm are loc un proces de românizare a populației de ucraineni, fapt care nu este tocmai condamnat, deoarece cu toții tindem spre o globalizare. Acest fapt este realizat prin acceptarea anumitor obiceiuri, tradiții și chiar elemente lingvistice, ceea ce determină o uniformizare din punct de vedere cultural și nu numai.

